

Danuta Żebrowska

Wartości edukacyjne współczesnych polskich czasopism dziecięcych

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 6, 72-88

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Danuta Żebrowska*

Wartości edukacyjne współczesnych polskich czasopism dziecięcych

*Pisać dla dzieci to tak,
jak pisać dla dorosłych, ale lepiej.*
Jerzy Cieślowski

Słowo wstępne

Cywilizacja pierwszej dekady XXI wieku – mimo wielu propozycji multimedialnych – jest nadal cywilizacją słowa pisanego i tak niewątpliwie pozostanie przez kolejne dziesięciolecia. Prasa, obok telewizji, radia oraz filmu, zaliczana jest do środków masowej komunikacji. Pełni trzy podstawowe funkcje: informacyjną, wychowawczą i rozrywkową. *Słownik języka polskiego* definiuje prasę jako „ogół dzienników i czasopism, szczególnie wychodzących w danym czasie w danym kraju”¹. Obecnie w Polsce nie ukazuje się żaden dziennik z myślą o dziecięcych czytelnikach, dlatego w dalszych rozważaniach na określenie periodyków, wydawnictw ciągłych publikowanych regularnie w określonych terminach, objętych wspólnym tytułem, a więc tygodników, dwutygodników, miesięczników, dwumiesięczników używać będę terminu „czasopismo”. Przedmiotem rozważań w tym artykule jest próba omówienia wartości edukacyjnych współczesnych polskich czasopism dziecięcych, adresowanych do dwóch grup odbiorców: dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów w młodszym wieku szkolnym – klas I–III – realizujących (począwszy od 1999 roku) program edukacji zintegrowanej.

Wiedza o czasopismach i zawarte w nich informacje oraz zbiory różnorodnych ćwiczeń kształcących wielorakie umiejętności przydatne są zarówno nauczycielom, rodzicom, jak i samym dzieciom. Zmiany w nowelizacji Ustawy o systemie oświaty w Polsce sprawiają, że być może już od września 2009 roku do szkół pójdą (za zgodą rodziców) pierwsze sześciolatki. Z kolei – niestety – dopiero w 2012 roku w Polsce zostanie wprowadzone obowiązkowe przedszkole dla dzieci pię-

* Dr Danuta Żebrowska, Wydział Pedagogiki Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej.

¹ *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1979, t. 2, s. 909.

cioletnich, stąd potrzeba przygotowania ich do podjęcia czekających obowiązków szkolnych nabiera szczególnego znaczenia².

We wstępie przypominam początki rozwoju polskiego czasopiśmiennictwa dziecięcego i kolejne jego etapy. Z kolei omawiam wybrane periodyki dziecięce ukazujące się w Polsce po 1989 roku, prezentuję ich zawartość treściową, określam spełniane przez nie funkcje. Artykuł zamyka próba podsumowania rozważań i zestaw bibliografii.

Zarys rozwoju polskiego czasopiśmiennictwa dziecięcego

Polskie czasopiśmiennictwo dziecięce ma długą i bogatą tradycję. Jego początki sięgają XVIII wieku. Pierwsze dziecięce magazyny tłumaczono na język polski. Oryginalne polskie czasopiśmiennictwo dziecięce zapoczątkowała Klementyna z Tańskich Hoffmanowa (1798–1845), pedagog, prozaik, wydawca, tłumaczka. Hoffmanowa była pierwszą w Polsce autorką książek, która utrzymywała się z pracy twórczej i pedagogicznej³. W latach 1824–1828 redagowała czasopismo „Rozrywki dla Dzieci”; na jego łamach publikowała głównie swoje artykuły. Popularyzowała dzieje kultury polskiej, zamieszczała biografie znakomitych Polek i Polaków. Pisarka najchętniej wypowiadała się w krótkich formach narracyjnych; były to opowiadania, powiastki, nowele, komedyjki⁴.

Pomysł Tańskiej znalazł wkrótce wielu naśladowców. W 1829 roku Kajetan Ignacy Chrzanowski wydawał „Tygodnik dla Dzieci”, w 1830 roku Stanisław Jachowicz (1796–1857) – poeta, pedagog, dziennikarz, działacz filantropijny, współtwórca literatury dla dzieci – redagował własny periodyk, „Dziennik dla Dzieci” – pierwszą w świecie codzienną gazetę, która ukazywała się sześć razy w tygodniu, uznana za najlepsze czasopismo dla dzieci z pierwszej połowy XIX wieku⁵.

Do grona Tańskiej, Chrzanowskiego i Jachowicza dołączył także Ewaryst Estkowski (1820–1856), wielkopolski działacz oświatowy, znany i ceniony pedagog, publicysta, który w latach 1849–1853 wydawał i redagował pierwsze polskie czasopismo „Szkola Polska”, od 1850 roku z dodatkiem „Szkola dla Dzieci”, w latach 1854–1855 kontynuowane jako „Szkółka dla Młodzieży”⁶.

Druga połowa XIX wieku przyniosła dalsze osiągnięcia na niwie czasopiśmiennictwa dziecięcego i młodzieżowego. Ukazywały się wówczas „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne”, „Rozrywki dla Młodocianego Wieku”, „Rozrywki Obrazowo-Opisowe”, „Przyjaciel Dzieci”; ostatni z wymienionych periodyków wycho-

² Polska wśród dwudziestu siedmiu krajów należących do Unii Europejskiej zajmuje ostatnie miejsce, jeśli chodzi o liczbę przedszkoli i dzieci w nich przebywających (dane z 2008 roku).

³ *Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży*, pod red. K. Kuliczekowskiej i B. Tylickiej, Warszawa 1979, s. 215.

⁴ *Ibidem*, s. 216.

⁵ *Ibidem*, s. 230.

⁶ *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN* (hasło *Estkowski Ewaryst*), Warszawa 1995, t. II, s. 268.

dził do 1913 roku⁷. Ówczesne czasopisma upowszechniały pozytywistyczne hasła pracy organicznej i pracy u podstaw. Ukazywały się bądź jako samodzielne periodyki, bądź też jako wkładki towarzyszące magazynom dla dorosłych. „W okresie zaborów – pisze Anna Przeclawska – spełniały [one] istotną rolę w kształtowaniu postaw patriotycznych młodego pokolenia [...]”⁸.

Okres międzywojenny sprzyjał rozkwitowi czasopiśmiennictwa dziecięcego w Polsce. Szczególnie zasługi ma w tym zakresie Wydział Wydawniczy Związku Nauczycielstwa Polskiego. W latach 1935–1939 ukazywały się między innymi następujące pisma dla dzieci: „Mały Płomyzek Wiejski i Miejski”, „Płomyk”, „Szkołna Gazetka Ścienna”, „Mały Przegląd” – autorskie pismo redagowane i wydawane przez znakomitego pedagoga oraz pisarza Janusza Korczaka (1878–1942), a następnie przez Igora Newerlego. Pismo ukazywało się w latach 1926–1939; tworzyły je dzieci; wychowywało swoich czytelników w umiłowaniu dobra, piękna i wolności. Pierwszy, czterostronicowy, bezpłatny numer tygodnika „Mały Przegląd” ukazał się w języku polskim 5 stycznia 1926 roku jako dodatek do jednego z najbardziej poczytnych dzienników żydowskiego mieszczaństwa warszawskiego „Nasz Przegląd”. Tygodnik „Mały Przegląd” ukazywał się w każdy piątek; jego redakcja znajdowała się w Warszawie przy ulicy Nowolipki 7. Jak pisze Jan Żebrowski, „[n]ie było to tradycyjne pisemko z obrazkami i bajkami, ale zawierało rzetelny zbiór wiadomości ze świata, kraju, szkoły, domu i ulicy; pisano w nim o prawdziwych radościach i smutkach dziecięcych. Jego twórcami i odbiorcami były dzieci w wieku 7–15 lat. Pracownikom redakcji, nawet najmłodszym, płacono pensje, wierszówki – jak dorosłym”⁹.

Niezwykłość tygodnika „Mały Przegląd” polegała między innymi na umiejętności uchwycenia właściwych proporcji między tym, co dziecięce, nieskażone sztucznością, a problemami, z którymi ówczesnie żyjące dzieci się stykały¹⁰. Istotne jest również to, że na łamach „Małego Przeglądu” Janusz Korczak upublicznił prawa dziecka, którym poświęcił odrębną rozprawę pedagogiczną *Prawo dziecka do szacunku* (1929)¹¹. Autor *Dzieci ulicy* domagał się od dorosłych przestrzegania praw należnych dzieciom.

W 1934 roku ukazywały się równolegle w Polsce 322 tytuły pisemek dziecięcych i młodzieżowych, a więc znacznie więcej niż obecnie w naszej Ojczyźnie.

Rozkwit czasopism dla dzieci i młodzieży w okresie międzywojennym zahamował wybuch drugiej wojny światowej. W tych tragicznych dla narodu polskiego latach ukazywały się jedynie nieliczne pisemka konspiracyjne.

⁷ G. Gajkowska, *Czasopiśmiennictwo literackie XIX wieku*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. J. Bachórz, A. Kowalczykowa, Wrocław 1992, s. 148.

⁸ A. Przeclawska, *Czasopisma dziecięce i młodzieżowe*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1993, s. 77.

⁹ J. Żebrowski, *Pedagogiczne aspekty czasopisma „Mały Przegląd” Janusza Korczaka*, [w:] *Spółeczeństwo – opieka – wychowanie*, pod red. J. Żebrowskiego, Gdańsk 2004, s. 200.

¹⁰ J. Żebrowski, op. cit., s. 201.

¹¹ J. Korczak, *Pisma wybrane*, Warszawa 1978, t. II.

W kręgach Szarych Szeregów, których działalnością kierował między innymi Aleksander Kamiński (1903–1978), działacz harcerski, pedagog, historyk, prozaik, wychodziły jedynie pisemka ulotne: „Źródło”, „Brzask”, „Bądź gotów”, „Dziś i jutro” czy „Jawnutka”; ostatnie z wymienionych pisemek ukazywało się nieregularnie, miało formę maszynopisu, jego zasięg to Republika Żoliborska¹². „Jawnutkę” redagowała i wydawała pisarka Maria Kownacka (1894–1982). Swoją tytuł czasopismo zawdzięcza imieniu Jawnuta, którego uważano za słowiańskiego boga wojny.

Pierwsze powojenne periodyki dziecięce wydrukowano w październiku 1944 roku w Lublinie. Były to „Płomyk” – dwutygodnik – i „Nasze Pisemko” – miesięcznik, w którym zamieszczano różnorodny teksty literackie i czytanki z przedwojennych wypisów, a także zagadki i szarady. Pisemko ukazywało się nieregularnie do maja 1945 roku¹³.

Polskie współczesne czasopisma dziecięce

Współczesne polskie czasopiśmiennictwo dziecięce należy do najbardziej rozwiniętych w Europie. Jest ono adresowane do dzieci na czterech poziomach rozwojowych: w wieku przedszkolnym, w wieku wczesnoszkolnym, do uczniów gimnazjów i młodzieży uczęszczającej do liceów i techników. Pisemka są sprofilowane lub mają charakter magazynów, dostosowane są do możliwości percepcyjnych i zainteresowań dziecięcych i młodzieżowych odbiorców. Z zawartością treściową czasopisma koresponduje ściśle forma edytorska. Najpierw (przestrzegając chronologii) omówię wybrane pisemka adresowane do dzieci w wieku przedszkolnym; stanowią one bowiem pierwszy etap „czytelniczego wtajemniczenia”. Najstarszym czasopismem adresowanym do przedszkolaków jest „Miś. Przyjaciel Najmłodszych”, który ukazuje się od 1957 roku. Jego pierwszym redaktorem naczelnym był poeta Czesław Janczarski (1911–1971), używający pseudonimu Jan Antkiewicz, twórca 75 zbiorów poezji i cyklu utworów dla dzieci o Misiu Uszatku (1960–1970); utwory te obejmują: *Przygody i wędrówki Misia Uszatka* (1960), *Nowi przyjaciele Misia Uszatka* (1963), *Gromadka Misia Uszatka* (1964), *Bajki Misia Uszatka* (1967), *Zaczarowane kółko Misia Uszatka* (1970). Czesław Janczarski stworzył charakterystyczną postać ożywionej zabawki z oklapniętym uszkiem, cieszącą się wielką sympatią dzieci. Czasopismo „Miś” powstało w Warszawie z inicjatywy redaktora Stanisława Aleksandraka (1910–1985), wydawała je Nasza Księgarnia. Od 1992 roku pisemko jest sprywatyzowane; jego odbior-

¹² Por. J. P., hasło „Jawnutka”, [w:] *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, red. B. Tylicka, G. Leszczyński, Wrocław 2002, s. 166–167. Śpiewogregę *Jawnuta* – wodewil – napisał Stanisław Mońuszko, 1850 rok, pierwsza wersja pt. *Cyganie* – 1852, druga wersja pt. *Jawnuta* – Warszawa 1860, libretto według *Cyganów* Książnina z popularnym krakowiakiem *Wesół i szczęśliwy krakowiaczek ci ja*. Por. W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1991, s. 427.

¹³ S. Frycie, *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1970*, Warszawa 1982, s. 177.

cy to dzieci w wieku 3–6 lat. Przez dłuższy okres magazyn zamieszczał wkładkę „Książeczki z misiowej półeczki”¹⁴.

„Miś” towarzyszy dzieciom od ponad pięćdziesięciu lat w poznawaniu świata, w zabawie, w obcowaniu z dziecięcą literaturą piękną i doskonałą ilustracją. Od początku istnienia dwutygodnika (obecnie miesięcznika) redaktorzy korzystali z najlepszych tradycji literatury polskiej i sztuki ilustracji. Nawiązywali i systematycznie kontynuowali współpracę z najwybitniejszymi autorami i ilustratorami. Teksty prozatorskie i poetyckie oraz ilustracje zamieszczane na łamach „Misia” są bardzo starannie dobrane, stanowią doskonałe przykłady twórczości dla dzieci. Dotychczasowe zasługi sprawiły, że czasopismo „Miś” zostało odznaczone Medalem Komisji Edukacji Narodowej, otrzymało również Nagrodę Prezesa Rady Ministrów.

Pisemko od początku swojego istnienia upowszechniało najlepsze wzorce edukacyjne i estetyczne (i czyni to nadal). Cały zespół redakcyjny żywił przekonanie, że dzieci powinny być dobrze wychowane, zdobyć elementarną wiedzę w zakresie systemu wartości, a więc odróżniać dobro od zła, uczyć się tolerancji i dobrego smaku.

„Misiowego” bohatera stworzyli Czesław Janczarski i Zbigniew Rychlicki (1922–1989); stał się on od razu ulubieńcem najmłodszych. Dzieci w wyniku konkursu ogłoszonego na łamach czasopisma nadały misiowi imię Uszatek. Po śmierci C. Janczarskiego ze stron magazynu odszedł Miś Uszatek. Jego miejsce zajęli inni misiowi bohaterowie, powołani do życia przez nową redaktor naczelną czasopisma Barbarę Lewandowską, a mianowicie: Widzimisiek, Pocopotek, Bajbajek, Wiedźwiadek, Michalina. W 1992 roku pojawiła się lubiana przez dzieci rodzina Misiaków. Barbara Lewandowska rozbudowała ponadto działy poznawcze czasopisma, wprowadziła między innymi „Encyklopedię Misia Uszatka”¹⁵. Przełomowym momentem w istnieniu magazynu był rok 1992, kiedy to „Miś” ukazał się cały kolorowy. Na łamach czasopisma publikowali swoje utwory tacy wybitni i znani autorzy, jak: Tadeusz Kubiak, Wanda Chotomska, Anna Kamieńska, Ludmiła Mariańska, Stanisław Grochowiak, Stanisław Grabowski, Dorota Gellner i Danuta Wawiłow.

„Miś” zamieszcza ponadto historyjki obrazkowe, obrazki, wycinanki, zapytanki, zagadki, łamigłówki i zabawy. Przeważa w nim kolorowa ilustracja obok krótkiego, łatwego tekstu do czytania dzieciom przez rodziców, starsze rodzeństwo, opiekunów, dziadków, nauczycieli przedszkoli. Periodek kontynuuje pięk-

¹⁴ H. Mystkowska, *Literatura dziecięca w przedszkolu*, [w:] *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu*, red. J. Dudzińska, Warszawa 1983; por. także: D. Żebrowska, *Pedagogiczne aspekty współczesnych polskich czasopism dziecięcych*, „Pedagogika, Historia, Wychowanie. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego” 1993, nr 24.

¹⁵ J. P., hasło „Miś”, [w:] *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, op. cit., s. 248–249; w 2008 roku redaktorką naczelną „Misia” jest Dorota Oleksiak, pisemko liczy 36 stron i kosztuje 6 zł 99 groszy.

ną akcją „Cała Polska czyta dzieciom” (zapoczątkowaną w 2001 roku). Tytułowy bohater czasopisma uosabia wszystkie misie – zabawki popularne i lubiane przez dzieci. „Miś” to młodszy brat „Świerszczyka” (1945). 25 listopada przypada Dzień Pluszowego Misia. Ta ukochana przez wszystkich przytulanka pojawiła się na świecie w 1902 roku. Pewien sprzedawca zabawek zobaczył w gazecie rysunek, na którym ówczesny prezydent USA, Theodor Roosevelt (1858–1919), wzbrania się przed zastrzeleniem na polowaniu niedźwiadka. Zabawkę zaprojektowaną na podstawie tego rysunku nazwano od imienia prezydenta *Teddy Bear*, czyli Miś Teoderek.

„Miś” uczy wrażliwości, tolerancji, zrozumienia. Mimo że pisemko „ukończyło” pięćdziesiąt lat, to tak naprawdę zawsze jest w wieku każdego z jego najmłodszych przyjaciół. Cały czas nadąża za współczesnością, zmienia treść swoich artykułów i formę, ponieważ zmienia się także otaczający nas świat i misiewi czytelnicy.

Reasumując, twórcy „Misia”, jak już wzmiankowano, Stanisław Aleksandrak, Czesław Janczarski i Zbigniew Rychlicki, od początku istnienia czasopisma byli świadomi wielkich obowiązków dydaktyczno-wychowawczych wobec dzieci w wieku przedszkolnym, ich rodziców i opiekunów. Dzięki temu pisemku dzieci zdobywają elementy wiedzy o języku polskim – poznają kolejne litery alfabetu (wielkie i małe), uczą się liczenia, pisania, rozwiązywania rebusów, rysowania, kolorowania, wycinania, spostrzegawczości, koncentracji, uwagi.

„Miś” wychowuje swoich czytelników w duchu otwartości, współdziałania, życzliwości, podkreśla wagę takich cech, jak: systematyczność, pracowitość, koleżeństwo. Rozwija ponadto wyobraźnię, pobudza intelekt, wpływa na emocje. Zachęca do przyswajania pamięciowego wierszy i przysłów, rozwiązywania zagadek, udziału w konkursach rysunkowych, układania puzzli; sprzyja integracji życia rodzinnego (strony „Poczytaj z tatą”). „Miś” wpływa niewątpliwie na rozwój osobowości dzieci; jak zbadali psychologowie, pierwsze dwa – trzy lata w życiu dziecka uważane są za najważniejszy okres w jego rozwoju.

Miesięcznik „Miś” zamieszcza porady dla mamy i taty. I tak w numerze 18. (październik 2008 roku) można napotkać ofertę czytelniczą serii sześciu książeczek (ciepłych i mądrych) autorstwa Roksany Andrzejewskiej-Wróbel, dedykowanych zarówno dzieciom, jak i ich rodzicom. Oto ich tytuły: 1. *Wojna o biały fartuch*, 2. *Co jest najważniejsze w kłótni?*, 3. *Rodzeństwo starsze i młodsze*, 4. *Każdy jest inny*, 5. *Po co na świecie są brzydkie słowa?*, 6. *Dziwna staruszka*. Wszystkie książeczki zostały ocenione na szóstkę z plusem. Łączy je oprócz dziecięcych bohaterów baśniowa postać Plastelinka – ulepionego przez dzieci stworka, który ożył. To on właśnie pełni rolę mentora.

Cała seria stanowi cenną pomoc dla rodziców i wychowawców w przedszkolach. Redakcja zachęca do przeczytania dzieciom tych opowiadań i rozmów z nimi na temat lektury; zachęca również do gromadzenia niezwyklej kolekcji książek dla dzieci z cyklu: „Zapytaj misia o...”, obejmującej dziesięć pięknie ilustrowanych

ksiązek, które zawierają ciekawostki i ważne informacje o otaczającym świecie, tajemnicach zwierząt i roślin, o najciekawszych wynalazkach.

Magazyn „Miś” wprowadza elementy kształcenia zintegrowanego; jego walory edukacyjne są bezsporne.

Ściśle z pisemkiem „Miś” koresponduje kolorowy miesięcznik adresowany do dzieci i rodziców zatytułowany „Miś Pluszek”, który ukazuje się od 31 maja 2006 roku. Magazyn ten powstał z myślą o dziecięcych odbiorcach w wieku 3–8 lat. Pismo zamieszcza wierszyki, łamigłówki, kolorowanki, gry i zabawy, przepisy z różnymi pysznościami, historyjki obrazkowe oraz porady dla rodziców dotyczące wychowania dzieci, a dla dziecięcych czytelników konkursy.

Edukacyjna strona miesięcznika obejmuje zabawy do pisania i liczenia, informacje o zwierzętach, naturze. Do każdego numeru dołączany jest gadżet. Pismo liczy 28 stron, jest bogato ilustrowane. Sprzyja rozwojowi samodzielnego myślenia; zawiera elementy kształcenia zintegrowanego. Kolorowanki pozwalają na wyrabianie u dzieci cierpliwości, dokładności, precyzji ruchów. Dzieci uczą się doboru właściwych kolorów oraz technik plastycznych – stemplowania, kropkowania, rozmywania.

Historyjki obrazkowe kształcą spostrzegawczość, wyobraźnię, wpływają na rozwój słownictwa, stwarzają okazję do szeregowania faktów w logicznej kolejności, w związku przyczynowo-skutkowym. Zagadki umysłowe, odpowiednio wplecione w tok początkowej nauki czytania, pomagają w realizacji celów kształcących i wychowawczych. Rozwiązywanie zagadek sprzyja u dzieci doskonaleniu analizy i syntezy słuchowej i wzrokowej wyrazów, kojarzeniu głosek z odpowiednimi literami, tworzeniu odczytywania wyrazów ukrytych w zagadkach, uczy doboru napisów do odpowiednich ilustracji i odwrotnie, a więc czytania ze zrozumieniem, budzenia pozytywnej motywacji do samodzielnego czytania.

Walory edukacyjne tego czasopisma są ogromne; kształci spostrzegawczość dzieci, uwagę, pamięć, wyobraźnię, rozumowanie, myślenie. Dodatkowo dostarcza bogatego materiału ilustracyjnego.

Miesięcznik zamieszcza ponadto reklamę innego czasopisma dziecięcego, jakim jest „Pszczółka Maja”; tekst reklamy brzmi następująco: „Pszczółka Maja – zabawy wiele, ty także zostań jej przyjacielem”. Są ponadto reklamy ksiązek dla dzieci, na przykład numer 11. miesięcznika z 2007 roku poleca książkę *Krasnoludki* Melanii Kapelusz.

„Miś Pluszek” oferuje dzieciom sporą dawkę rozrywki, humoru i przyjemnej nauki oraz interesującą zabawę, a rodzicom porady dotyczące wychowania.

Jednym z równie wartościowych czasopism edukacyjnych – obok już omówionych – adresowanym do najmłodszych w wieku 4–7 lat jest „Abecadło”. Miesięcznik ten ukazuje się od stycznia 1999 roku, ma zasięg ogólnopolski; siedziba redakcji znajduje się w Krakowie. „Abecadło” opracowane jest zgodnie z podstawą programową dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, zatwierdzoną rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia

1 grudnia 1999 roku¹⁶. Bohaterami (a właściwie gospodarzami) miesięcznika są myszka Zuzia i lew Leon, których przedstawia się w sytuacjach związanych z tematyką numeru (na przykład aktualną porą roku, miesiącem, świętami).

W miesięczniku zamieszczane są ćwiczenia przygotowujące do nauki czytania, pisania i liczenia, są tu również materiały do nauki języka angielskiego, dostosowane do wieku dziecka. „Abecadło” przybliży dzieciom wszystko to, co im towarzyszy codziennie i budzi ich ciekawość: określanie stanów pogody, odczytywanie godziny czy poznawanie świata przyrody. Jednym z celów pracy przedszkola jest doprowadzenie dziecka do jak najpełniejszego rozwoju umysłowego, estetycznego, emocjonalnego oraz rozwijanie gotowości społecznej. Celowi temu służy nabycie umiejętności, które wynikają z realizacji zadań zawartych w programie.

Zadania zamieszczone w miesięczniku „Abecadło” pobudzają różne sfery aktywności dziecka; uczą rozumienia poleceń, uważnego słuchania czytanego (lub wygłaszanego z pamięci) tekstu, umożliwiają ćwiczenie różnych umiejętności, w tym umiejętności pisania. Stąd ćwiczenia w kreśleniu linii łamanych, falistych, owalnych, rysowanie elementów liter, pisanie po śladzie, podpisywanie ilustracji, obrysowywanie przedmiotów. Ćwiczenia dotyczące czytania obejmują między innymi analizę wyrazów, wybrzmiewanie głosek, sylab, ćwiczenie słuchu fonemetycznego, rozpoznawanie liter drukowanych i pisanych, wspólne czytanie tekstu – dorosły czyta, a dziecko podaje nazwy narysowanych przedmiotów; w zakresie liczenia proponowane są ćwiczenia w przeliczaniu przedmiotów, porządkowaniu i porównywaniu liczb, tworzeniu zbiorów i przeliczaniu elementów, ćwiczenie umiejętności mierzenia, ważenia, obliczania czasu.

W magazynie znajdują się ponadto zadania rozwijające dziecięcą wyobraźnię, kształtujące myślenie przyczynowo-skutkowe. Zamieszczone na łamach „Abecadła” teksty dotyczą dnia codziennego, zjawisk społecznych i przyrodniczych oraz wynalazków technicznych, przygotowują dziecko do przestrzegania norm i przepisów. Na wielu stronach czasopisma znajdują się przykłady zabaw i gier (stolikowych, słownych, ruchowych).

Miesięcznik ma atrakcyjną szatę zewnętrzną, przyciąga uwagę kolorystyką, postaciami stałych bohaterów, przykładami prac manualnych do wykonania w wolnym czasie (zaginanie, wycinanie, klejenie, mocowanie, ozdabianie). „Abecadło” nie tylko uczy, wychowuje i bawi dzieci, ale może stanowić także pomoc dla nauczyciela przedszkola w planowaniu i organizacji zajęć programowych oraz być wykorzystane w pracy z dziećmi rozpoczynającymi naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej, gdyż swoją formułą, tematyką zadań i ćwiczeń odpowiada w znacznym stopniu potrzebom rozwojowym dzieci w wieku 6–7 lat.

Dzięki miesięcznikowi „Abecadło” poznawanie świata dla dziecka staje się jeszcze większą przyjemnością niż dotychczas, a nauka świetną i kształcącą zabawą.

¹⁶ D. Żebrowska, *Wychowawcze aspekty współczesnych polskich czasopism dziecięcych*, [w:] *Społeczeństwo – opieka – wychowanie*, op. cit., s. 75–88.

Do dzieci w wieku przedszkolnym adresowane są także zeszyty z serii „Biblioteczka mądrego dziecka”, zawierające ćwiczenia rozwijające umiejętność pisania, spostrzegawczość i logiczne myślenie. Ich odbiorcami są dwulatki, trzylatki, czterolatki i pięciolatki. Odrębnym czasopismem jest „5-latek”, w którym znajdują się gry, zabawy i ćwiczenia polecane przez nauczycieli wychowania przedszkolnego. Pismo doskonale łączy naukę z zabawą, ułatwia dziecku przyswojenie niezbędnych wiadomości. W czasopismach „6-latek” i „7-latek” dostępna jest kolekcja znaków drogowych. Inicjatorzy tej akcji podkreślają dobitnie: „życie jest zbyt cenne... nie zostawiaj go na drodze”.

Pragnę wspomnieć jeszcze o następujących pismach edukacyjnych: „Akademia Przedszkolaka”, „Angorka”, „Atomix”, „Bajki-Grajki”, „Bajtuś”, „Bob Budowniczy”, „Ciuchcia”, „Elementarz z Bugsem”, „Kolorowy Świat”, „Mały Artysta”, „Miś Bruno i Przyjaciele”, „Noddy”, „Pszczółka Maja i Przyjaciele”, „Supełek”, „Teletubbies”, „Zabawy z Tygrysiem”, „Kubuś Puchatek”, „Puchatkowe Zabawy”, „Przedszkolak” (dwumiesięcznik), „Naucz mnie mamó”, „Bliżej Przedszkola” (miesięcznik).

Główne funkcje tych czasopism, adresowanych zarówno do dzieci, jak i do rodziców, to rozbudzenie ciekawości poznawczej najmłodszych, wprowadzenie w świat baśni, uwzględnienie prawa dziecka do zabawy i życia we własnym świecie, upowszechnienie zasad dobrego wychowania, nauka koleżeństwa i solidarności, zbliżenie do problematyki ekologicznej, rozwijanie opiekuńczości wobec zwierząt.

Ostatnim czasopismem adresowanym do dzieci w wieku przedszkolnym, którego zawartość myślową przybliżam, jest „Kubuś Puchatek”; ukazuje się od 1998 roku. Jego wydawcą jest firma Egmont. Miesięcznik przeznaczony jest zarówno dla dziewczynek, jak i chłopców w wieku 3–6 lat.

Tytułowy i właściwy bohater miesięcznika „Kubuś Puchatek” jest dobrze znany dzieciom zarówno z lektury¹⁷, jak i z filmu. Miś symbolizuje ciepło i radość; sympatyczny, grubutki niedźwiadek koloru żółtomiodowego nazywany jest przez przyjaciół i siebie samego „Misiem o Bardzo Małym Rozumku”. Już na wewnętrznej stronie karty tytułowej magazynu znajduje się prezentacja bohaterów i zachęta dla dzieci do czytelnictwa, która brzmi następująco:

Cześć to my: Puchatek Miś, Tygrys, Królik oraz Krzyś, Kłapouchy i Prosiaczek, Sowa Bardzo Mądra Głowa. Chcemy wszystkie dzieci bawić oraz światem zaciekawić; uczyć malców praw natury. Zachęcamy do lektury! Będzie mowa o przygodach, o zwierzątkach, co w ogrodach: skaczą, gdczą lub fruują (i ogony czasem mają). Zapraszamy na co nieco – przeczytajcie nim odleca.

Kubuś Puchatek mieszka w Stumilowym Lesie, przeżywa wraz ze swymi przyjaciółmi rozmaite przygody; uwielbia miód – owo słynne „małe co nieco”.

¹⁷ Kubuś Puchatek jest bohaterem dwóch opowieści A. A. Milne’a, *Kubuś Puchatek* (1926, wyd. pol. 1938) oraz *Chatka Puchatka* (1928, wyd. pol. 1938), [w:] *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, op. cit., s. 208–209.

Na zawartość myślową miesięcznika składają się historyjki obrazkowe, zagadki, kolorowanki, konkursy, pomysły z serii „zrób to sam”, gra planszowa, duży plakat oraz rymowane wierszyki, łatwo wpadające w ucho, dowcipne, dopasowane do przygód bohaterów, na przykład:

[...] Śmiech i piski echo niesie
kto harcuje tak po lesie
Kto ogłasza radość piskiem?
To maleństwo wraz z tygrysiem
[...] Nagle... spadła śnieżna czapa
Tygrys przysiadł aż na łapach.
Ryczy: zmykaj! To zasadzka.
Śnieg napada nas znieńacka.

Periodyk liczy 38 stron. Do każdego numeru magazynu dołączony jest atrakcyjny gadżet dla dzieci. Kubuś i Przyjaciele ze Stumilowego Lasu opowiadają o świecie zwierząt i roślin. Uczą szacunku dla przyrody, bawią, kształcą, wychowują; pomagają dzieciom poznać i zrozumieć otaczający je świat.

„Kubuś Puchatek” w procesie przygotowania dzieci przedszkolnych do podjęcia obowiązków szkolnych odgrywa wyjątkową rolę. Ma przewagę nad podręcznikami. W lekkiej, dowcipnej formie przekazuje wiele potrzebnych dzieciom informacji, które „wzmocnione” są propozycją zabaw plastyczno-technicznych z wykorzystaniem różnych materiałów. Piękne ilustracje pobudzają wrażliwość estetyczną dzieci, kształcą ich wyobraźnię oraz umiejętności manualne.

„Kubuś Puchatek” – na ostatniej stronie – zamieszcza reklamy innych czasopism dziecięcych, takich jak: „Noddy” i „Teletubbies”, mających również wysokie walory edukacyjne.

Na drugim etapie czytelniczej inicjacji¹⁸ pojawia się czasopismo „Świerszczyk”, adresowane do uczniów klas I–III, samodzielnie już czytających, uważane za najlepszy polski magazyn dla dzieci w wieku 7–9 lat. Ukazuje się nieprzerwanie od 1 maja 1945 roku. Jego tytuł wymyśliła znana polska pisarka Ewa Szelburg Zarembina (1899–1986); także inicjatorka budowy Pomnika Szpitala Centrum Zdrowia Dziecka; winietę pisemka zaprojektował natomiast znakomity artysta grafik Eryk Lipiński (1908–1991). „Świerszczyk” do 1956 roku nosił tytuł „Świerszczyk – Iskierki”¹⁹. Powrót do pierwotnego tytułu „Świerszczyk” nastąpił 2 września 1956 roku. Zdecydowali o tym w specjalnej ankiecie sami czytelnicy magazynu.

Joanna Papuzińska pisze, że „analiza zawartości »Świerszczyka« z najwcześniejszych lat jego istnienia wykazuje, iż w tym okresie pismo widziało swój naczelny cel wychowawczy w stworzeniu dla pokoleń wojennych dzieci relaksu psychicznego [...], przywróceniu autentycznego dzieciństwa [...], zabawy w gronie rodzinnym, beztro-

¹⁸ J. Papuzińska, *Inicjacje literackie. Problemy pierwszych kontaktów dziecka z książką*, Warszawa 1988.

¹⁹ D. Żebrowska, J. Żebrowski, *Czasopisma dziecięce w edukacji wczesnoszkolnej*, „Śląskie Prace Humanistyczne” 1997, nr 14b, s. 213–221.

skiego »śmiechu z niczego«, penetrowania świata fantazji²⁰. Zwrot ku autentyczności trwa do dziś. Na uwagę zasługuje szczególnie staranny dobór autorów i utworów²¹.

„Świerszczyk” przez długi okres był magazynem literackim; publikował poezję dla dzieci, opowiadania i baśnie oraz powieści odcinkowe²². Dwutygodnik zamieszcza ponadto liczne wiersze okolicznościowe, związane z różnego rodzaju uroczystościami państwowymi, rodzinnymi i szkolnymi. Stanowi więc pomoc dydaktyczną dla nauczycieli. Uświadamia dziecięcym czytelnikom istnienie takich uczuć, jak miłość do Ojczyzny, języka polskiego, rodziców, rodzeństwa, szkoły i nauczycieli; dostarcza także wzorów zachowań społecznie aprobowanych.

Zmiany, które zaszły w Polsce po 4 czerwca 1989 roku, zagroziły egzystencji wielu wartościowych pism, w tym także „Świerszczyka”. Na szczęście jego wydawca – Nasza Księgarnia – wprowadził korzystne zmiany w redagowaniu magazynu, otrzymał nową winietę zaprojektowaną przez Mirosława Tokarczyka, zmienił formę i szatę graficzną (wszystkie strony kolorowe), wzbogacił swoją zawartość merytoryczną. Obok tekstów literatury pięknej zamieszcza ciekawe reportaże, atrakcyjne konkursy oraz reklamy.

Dzisiejszy „Świerszczyk” – z nowym zespołem współpracowników pod kierownictwem redaktor naczelnej Katarzyny Santyr-Królikowskiej, jest pismem na wskroś nowoczesnym, może śmiało aspirować do miana najlepszego polskiego magazynu dziecięcego z pierwszej dekady XXI wieku.

Tematyka zamieszczanych w magazynie utworów literackich i opowiadań skupia się wokół trzech kręgów tematycznych:

1. Dziecko jako uczeń i kolega.
2. Dziecko jako członek rodziny (prawa i obowiązki dziecka w rodzinie, miłość do rodziców i innych członków rodziny, szacunek dla osób starszych, własny wkład w organizowanie uroczystości rodzinnych).
3. Dziecko jako członek narodu i społeczności ogólnoludzkiej.

„Świerszczyk” sprzyja rozwojowi osobowości uczniów. Piękne czytanie, szczególnie poezji przez nauczyciela, rodziców, starsze rodzeństwo, dziadków, stano-

²⁰ J. Papuzińska, *Inicjacje literackie*, dz. cyt., s. 139. Por. także: J. Papuzińska, *Wychowawcza rola prasy dziecięcej*, Warszawa 1972.

²¹ Z magazynem współpracowali między innymi: Helena Bechlerowa, Mieczysława Buczkówna, Jan Brzechwa, Adam Bahdaj, Wanda Chotomska, Czesław Janczarski, Mira Jaworzakowa, Wincenty Faber, Stanisław Grochowiak, Dorota Gellner, Danuta Gellnerowa, Hanna Januszewska, Anna Kamińska, Ludwik Jerzy Kern, Maria Kownacka, Tadeusz Kubiak, Joanna Kulmowa, Grzegorz Kasdepke, Lucyna Krzemieniecka, Irena Landau, Barbara Lewandowska, Hanna Łochocka, Ludmiła Mariańska, Ewa Nowacka, Anna Onichimowska, Joanna Papuzińska, Józef Ratajczak, Igor Skirycki, Małgorzata Strzałkowska, Ewa Szelburg Zarembina, Maria Terlikowska, Marta Tomaszewska, Natalia Usenko, Danuta Wawilów. Graficy: Julian Bohdanowicz, Tomasz Borowski, Bohdan Butenko, Jerzy Flisak, Elżbieta Gaudasińska, Maria Jastrzębska, Hanna Krajnik, Maria Mackiewicz, Wiesław Majchrzak, Krystyna Michałowska, Hanna Nowak, Wanda i Bogusław Orlińscy, Eugenia Różańska, Zbigniew Rychlicki, Ewa Salomon, Olga Siemaszkowa, Jan Marcin Szancer, Bożena Truchanowska, Sabina Uścińska, Zdzisław Witwicki, Halina Zakrzewska.

²² J. P., hasło „Świerszczyk”, [w:] *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, op. cit., s. 385–386.

wi dla dzieci wzór do naśladowania i źródło przeżyć estetycznych. Uczniowie mogą samodzielnie ilustrować poznane baśnie, legendy, opowiadania. Aktualne treści, które zawiera „Świerszczyk”, przyczyniają się do opanowania współczesnego języka literackiego i popularnonaukowego. Redaktor naczelna magazynu ma w czasopiśmie swoje autorskie kolumny. Najbliższe jej sercu są „Kolorowe zabawy”, „Zagwozдки” oraz gry planszowe i konkursy. Nad literacką stroną pisma czuwa Jerzy W. Martisz, który opracowuje również autorski cykl „Chcę wiedzieć więcej o...” oraz przeprowadza wywiady z ciekawymi ludźmi. Strony przez niego redagowane odznaczają się wysokimi walorami poznawczymi; wzbogacają wiedzę czytelników na temat świata i ludzi.

Magdzie Król „Świerszczyk” zawdzięcza poczucie piękna i budzenie przeżyć estetycznych dziecięcych czytelników. Redaktorka prowadzi ponadto archiwum redakcyjne i dział łączności z czytelnikami. Oryginalny i pełen wdzięku Świerszcz²³ (maskotka) jest przewodnikiem po czasopiśmie.

Nie zrywając z bogatą, ponadsześćdziesięcioletnią tradycją, „Świerszczyk” ukierunkowany jest ku przyszłości. Odznacza się wieloma walorami poznawczymi, estetycznymi i emocjonalnymi. Magazyn ma charakter pisma szkolnego. Zawarte w nim treści pod względem merytorycznym i metodycznym odpowiadają programowi kształcenia zintegrowanego.

Na łamach dwutygodnika zamieszczane są ponadto teksty dotyczące porozumiewania się – na przykład poprawności językowej, gramatycznej i ortograficznej. Celowi temu służą „Bajeczki ortograficzne” i dział „Trudne słówka”. Cenna jest także promocja książek z wydawnictwa Nasza Księgarnia, zachęta dziecięcych czytelników do prowadzenia zeszytu lektur, inspiracja do własnej twórczości literackiej i plastycznej, rozwiązywania łamigłówek.

„Świerszczyk” niezmiennie utrzymuje wysoki poziom literacki i graficzny. Jest czasopismem wartościowym, ciekawie redagowanym. Należy do grupy periodyków prenumerowanych przez większość szkół podstawowych w Polsce.

„Świerszczyk” jest niewątpliwie magazynem edukacyjnym, systematycznie rozwija spostrzegawczość i pamięć dziecięcych czytelników, ich uwagę oraz logiczne i twórcze myślenie, kształtuje normy współżycia społecznego, propaguje wiele wartości, między innymi: obowiązkowość i systematyczność, odpowiedzialność za własne słowa i czyny (zważywszy na spontaniczność zachowań dzieci w młodszym wieku szkolnym).

Jak już pisałam, maskotką czasopisma jest owad polny Świerszcz²⁴, który pełni rolę gospodarza, przewodnika i komentatora. Zaprojektował go w 1945 roku

²³ To wybitnemu angielskiemu pisarzowi Karolowi Dickensowi (1812–1870) zawdzięczamy piękną opowieść *Świerszcz za kominem* (1845, wydanie polskie 1914).

²⁴ Świerszcz – „Gryllus, owad z nadrodziny o tej samej nazwie, którego samiec wydaje charakterystyczny dźwięk; odznacza się krępyim ciałem, głową kulistą z długimi czułkami; żyje w starych drewnianych domach lub na polach”. Cykanie, ćwierkanie świerszcza. Za: *Słownik języka polskiego*, red. Mieczysław Szymczak, PWN, Warszawa 1981, t. 3, s. 465.

wybitny malarz i grafik Jan Marcin Szancer (1902–1973). Wizerunek maskotki zmieniał się wielokrotnie. Obecnie pod okiem (i ręką) kolejnych artystów grafików Marcina Bruchnalskiego i Marty Krzywickiej ma dziesiątki wcieleń. O popularności „Świerszczyka” wśród najmłodszych czytelników świadczy najcenniejsza nagroda przyznana mu przez dzieci – „Mały Dong”.

Od 2005 roku wydawcą „Świerszczyka” jest Nowa Era, która publikuje między innymi szkolne podręczniki; pismo skierowane jest ku przyszłości, co uwidacznia się w sposobie komponowania treści i zmienionej, atrakcyjnej szacie graficznej. Przyszłością dwutygodnika jest nadal służba uczniom i nauczycielom rozumiana jako wspieranie modelu kształcenia zintegrowanego. Pismo sprzyja wychowaniu dzieci na ludzi mądrych, wrażliwych, tolerancyjnych, kreatywnych, ciekawych świata. Rozrywce w „Świerszczyku” służą: krzyżówki, rebusy, rozsypanki, wyci-nanki, quizy, gry i zabawy, konkursy z nagrodami, humor (uśmiech numeru). Redaktorzy, zachęcając dzieci do rozwiązywania zagadek, posługują się formą rymowanki: „Kto zagadki ładnie zgadnie, tego nuda nie dopadnie”.

„Świerszczyk” ma własną stronę internetową: www.swierszczyk.pl, co zapewnia mu stały kontakt z nauczycielami, wychowawcami, opiekunami oraz rodzicami. Dwutygodnik ułatwia kształcenie umiejętności czytania, pisania, liczenia, dostarcza dzieciom rozrywki innej niż gry komputerowe czy Internet, gdzie nie brakuje przemocy i brutalności.

Wiek przedszkolny i młodszy szkolny to ważne okresy w życiu dziecka; kształtują się wówczas procesy umysłowe i emocjonalne, tworzą nawyki, rozwijają cechy społeczne dzieci, ich umiejętności życia i działania wśród rówieśników i ludzi dorosłych. Doceniono wysoki poziom merytoryczny i metodyczny piśmienka, odznaczając „Świerszczyk” Medalem Komisji Edukacji.

Za najlepszy miesięcznik dla ośmio-, dziewięcio-, dwunastolatków uważany jest „DD Reporter”, adresowany do wszystkich uczniów szkoły podstawowej. Ten bogato ilustrowany magazyn, liczący 44 strony, podejmuje różnorodną tematykę: przyrodniczą, literacką, historyczną, sportową, obyczajową, wychowawczą; ma rozbudowany dział rozrywki: magiczne łamigłówki, zaklęcia, krzyżówki. Za prawidłowe rozwiązanie krzyżówek oferowane są supernagrody. Pismo prezentuje – szczególnie zajmująco – reportaże, komiksy, dział dziecięcej korespondencji, kącik „Poznajmy się”, galerię Dekora oraz dział humoru pod szyldem „Kto się śmieje, nie siwieje”, wypełniający przedostatnią stronę miesięcznika²⁵.

Próba podsumowania

Czasopisma dziecięce i młodzieżowe są wydawnictwami periodycznymi. Redagują je dorośli, adresując do młodych czytelników w różnych przedziałach

²⁵ D. Żebrowska, *Czasopisma dziecięce w III Rzeczypospolitej – rekonesans i próba charakterystyki*, [w:] *Biblioteka i informacja w demokratycznym systemie edukacji dorosłych*, red. H. Hovenberg, M. Walczak, W. J. Wójtowicz, Jarocin – Linköping 1996, s. 156–182.

wieku. Stanowią one udany wielogłos współczesności. W ich współredagowaniu mają również swój znaczący udział dzieci, które bezpośrednio uczestniczą w spotkaniach z twórcami pisemek (autorami tekstów i redaktorami) lub piszą do redakcji listy, odpowiadają na zamieszczone ankiety, biorą udział w sondażach i konkursach.

Zdaniem Anny Przeclawskiej edukacyjna i wychowawcza funkcja prasy polega na kształtowaniu postaw odbiorcy przez dostarczanie mu wiedzy o świecie i wpływ na jego system wartości poprzez zamieszczane w czasopismach utwory i formy wizualne, którymi są fotografie czy ilustracje²⁶. We współczesnych polskich czasopismach dziecięcych, powstałych po 4 czerwca 1989 roku, znajduje odbicie zarówno kultura masowa, jak i elementy kultury wysokiej (głównie literackiej – interesujący dobór utworów poetyckich i prozatorskich, w szczególności baśni, legend, opowiadań).

Bardziej szczegółowo omówione zostały pisemka: „Miś”, „Miś Pluszek”, „Abecadło”, „Kubuś Puchatek”, „Świerszczyk”, „DD Reporter”. Pierwsze cztery czasopisma adresowane są do dzieci w wieku przedszkolnym, pozostałe dwa do uczniów szkoły podstawowej. Spośród wymienionych tytułów periodyków zwycięsko próbę czasu przeszły (i nadal podążają za współczesnością) „Miś” (od 1957 roku) oraz „Świerszczyk” (od 1945 roku). Główny cel, który przyświeca zespołom redakcyjnym tych pism, to właściwe wychowanie dziecięcych czytelników, którzy chętnie czytają czasopisma do nich adresowane, ze zrozumieniem ich przesłania. Periodyki dziecięce są źródłem wiedzy, informacji, rozrywki, rozbudzają ciekawość poznawczą i wyobraźnię małych czytelników, edukują patriotycznie i obywatelsko, uwrażliwiają estetycznie, budują podstawy kultury czytelniczej i literackiej, dostarczają radości z faktu opanowania umiejętności samodzielnego czytania – „Literę znam, więc czytam sam!” („Świerszczyk. Magazyn dla dzieci” z 1.07.2008 r., nr 13/14), wypełniają czas wolny.

Trudne do ilościowego uchwycenia jest zjawisko burzliwego rozwoju prasy dziecięcej i młodzieżowej. Pisma wydawane są w dużych i małych miastach, szkołach, parafiach, wsiach. Dobrze to świadczy o aktywności społecznej różnych środowisk. Trafnie zauważyła Anna Ochremiak, że oferta czytelnicza polskich czasopism dziecięcych jest bardzo bogata, złożona i dynamicznie ewoluuje²⁷. Pisma dziecięce żyją rytmem współczesności. Uwzględniają aktualne dziedziny życia i nauki – komputery, Internet, naukę języków obcych, w szczególności angielskiego i niemieckiego; zamieszczają ulubione postacie z bajek, filmów, kreskówek, komiksy, reklamy, dlatego są atrakcyjne; uczą, bawią, wychowują, inspirują.

Współczesne polskie czasopisma przybrały formę kolorowych magazynów; wykorzystują takie formy dziennikarsko-literackie, jak: reportaż, felieton, wywiad, informacje o bieżących wydarzeniach, gry, rebusy, zabawy, diagramy, teks-

²⁶ A. Przeclawska, *Z badań nad czytelnictwem i literaturą dla dzieci*, Warszawa 1972, s. 54.

²⁷ A. Ochremiak, *Dlaczego mało czytamy?*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2003, nr 3, s. 19.

ty humorystyczne, zagadki, łamigłówki, krzyżówki, szarady, horoskopy. Wszystkie wymienione formy wypowiedzi i sposoby zainteresowania dziecięcych czytelników bogactwem życia i świata sprzyjają rozwojowi intelektualnemu dzieci, społecznemu, emocjonalnemu, dostarczają doznań ludycznych, wprowadzają do czynnego uczestnictwa w kulturze; kształcą myślenie, zespalają harmonijnie proces nauczania i wychowania²⁸. Propozycje kierowane do dzieci uwzględniają całościowy, wszechstronny rozwój osobowości. Z kolei nauczycielom, rodzicom, wychowawcom proponuje się rozwijanie różnorodnych umiejętności dzieci, ich uwrażliwianie etyczne i estetyczne, kształtowanie pożądaných społecznie postaw.

Edukacyjne funkcje pisemek dziecięcych obejmują kształcenie literackie, matematyczne, przyrodnicze, plastyczne, techniczne, muzyczne, sprawnościowe, fizyczne. Periodyki dziecięce przygotowują młodych czytelników do aktywnego życia w XXI wieku²⁹.

Redaktorzy pisemek dziecięcych stosują wiele interesujących rozwiązań literackich i kompozycyjnych; tytuły czasopism są krótkie, jasne, mają formę równoważników zdań: „Miś”, „Miś Pluszek”, „Abecadło”, „Kubuś Puchatek”, „Świerszczyk”, „DD Reporter”, „Barbie”. W kręgu periodyków adresowanych do przedszkolaków znajdujemy bohaterów i tytuły nawiązujące do poetyki ożywionych zabawek – „Kubuś Puchatek”, „Miś”, „Miś Pluszek”. Ożywione zabawki to jeden z podstawowych chwytów fabularnych literatury dla dzieci młodszych. Ma on uzasadnienie psychologiczne – jak pisze Joanna Papuzińska – „w animistycznym i antropomorficznym postrzeganiu świata przez dziecko przekonane, iż otaczające je zjawiska i przedmioty odczuwają i rozumieją tak samo jak ono”³⁰.

Jak widać, Galaktyka Gutenberga ma swoje stałe miejsce w multimedialnym wszechświecie, a polskie współczesne czasopisma dziecięce³¹ zajmują w niej szczególne miejsce.

Literatura (wybór)

Aktualne problemy edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, red. E. Szeffler, Bydgoszcz 2001.

Barańska E., *Edukacja przedszkolna w perspektywie zmian*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2003, nr 7.

Bobrowska-Nowak W., *Historia wychowania przedszkolnego*, Warszawa 1978.

²⁸ Z. Sokół, *Transformacja prasy dziecięco-młodzieżowej w latach 1990–1991*, „Poradnik Bibliotekarza” 1996, nr 7–8.

²⁹ *Pierwsze kroki. Program nauczania zintegrowanego w klasach I–III szkoły podstawowej*, oprac. T. Dąbrowska, A. Piechowska, D. Antos, L. Budkowska, Łódź 1999.

³⁰ J. P., hasło *Ożywione zabawki*, [w:] *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, op. cit., s. 286–287.

³¹ Por. D. Żebrowska, *W kręgu współczesnych polskich czasopism dziecięcych*, „Studia Pedagogiczne” 1996, z. 3, red. E. Stucki, Bydgoszcz 1996, s. 87–97.

- Brzezińska A., Burtowy M., *Psychopedagogiczne problemy edukacji przedszkolnej*, Poznań 1982.
- Dyczewski L., *Kultura polska w procesie przemian*, Lublin 1993.
- Encyklopedia szkolna. Literatura i nauka o języku*, red. A. Z. Makowiecki, Warszawa 1995.
- Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław 1976.
- Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1993.
- Ferenz K., *Wprowadzanie dzieci w kulturę*, Wrocław 1995.
- Frycie S., *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1970*, Warszawa 1982.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Kraków 2002.
- Gołaś M., *Wartości kultury w epoce współczesnej*, Toruń 2000.
- Historia wychowania. Słownik biograficzny*, pod red. A. Gąsiorowskiego, wyd. drugie uzupełnione, Olsztyn 2002.
- Korczak J., *Pisma wybrane*, Warszawa 1978.
- Lubomirska K., *Przedszkole – rzeczywistość i szansa*, Warszawa 1994.
- Mystkowska H., *Literatura dziecięca w przedszkolu*, [w:] *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu*, red. J. Dudzińska, Warszawa 1983.
- Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży*, red. K. Kulickowska, B. Tylicka, Warszawa 1979.
- Osuch M., Bojarska L., *Prawa człowieka w szkole. Niezbędnik Aktywnego Rodzica*, Warszawa 2008.
- Papuzińska J., *Inicjacje literackie. Problemy pierwszych kontaktów dziecka z książką*, Warszawa 1988.
- Papuzińska J., *Wychowawcza rola prasy dziecięcej*, Warszawa 1972.
- Przeclawska A., *Z badań nad czytelnością i literaturą dla dzieci*, Warszawa 1972.
- Pierwsze kroki. Program nauczania zintegrowanego w klasach I–III szkoły podstawowej*, oprac. T. Dąbrowska, A. Piechowska, D. Antos, L. Budkowska, Łódź 1999.
- Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, red. B. Tylicka, G. Leszczyński, Wrocław 2002.
- Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. J. Bachórz, A. Kowalczykowa, Wrocław 1992.
- Sokół Z., *Transformacja prasy dziecięco-młodzieżowej w latach 1990–1991*, „Poradnik Bibliotekarza” 1996, nr 7–8.
- Żebrowska D., *Wychowawcza rola prasy dziecięcej*, „Edukacja i Dialog” 1997, nr 7.
- Żebrowska D., *Bezmiar możliwości, czyli o wychowawczych wartościach współczesnych polskich czasopism młodzieżowych*, [w:] *Wychowanie dla przyszłości*, red. A. Karpiński, J. Krapiszewski, E. Bilińska-Suchanek, Słupsk 1998.
- Żebrowska D., *Pedagogiczne aspekty współczesnych polskich czasopism dziecięcych*, „Pedagogika, Historia, Wychowanie. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego” 1993, nr 24.
- Żebrowska D., *Wychowawcze aspekty współczesnych polskich czasopism dziecięcych*, [w:] *Społeczeństwo – opieka – wychowanie*, pod red. J. Żebrowskiego, Gdańsk 2004.
- Żebrowski J., *Zawód i osobowość animatorów kultury*, Gdańsk 1987.
- Żebrowski J., *Pedagogiczne aspekty czasopisma „Mały Przegląd” Janusza Korczaka*, [w:] *Społeczeństwo – opieka – wychowanie*, pod red. J. Żebrowskiego, Gdańsk 2004.
- Żebrowski J., *Społeczeństwo – Kultura – Wychowanie*, Płock 2003.

Summary

Educational values in contemporary Polish children's magazines

The article discusses educational values in contemporary Polish children's magazines aimed at preschoolers and early-schoolers. The author briefly presents the history of development of children's magazines in Poland and discusses magazines introduced after 1989. The author lists selected magazines, their kinds, functions and axiological aspects.